

Op een ochtend wordt Lola wakker met een mond vól lieve woordjes.

(foto uit: Lieve woordjes, Carl Norac/ Claude K. Dubois)

Herkennen van problemen op het gebied van de spraaktaalontwikkeling.

In mijn vorige blogs heb ik aangegeven dat het belangrijk is dat problemen in de spraaktaalontwikkeling en een spraaktaalontwikkelingsstoornis (TOS) vroegtijdig herkend/ onderkend worden om een succesvolle schoolloopbaan te garanderen. Helaas is dit niet altijd het geval. Vaak weet men niet waar men op moet letten. Opvallend is zelfs dat er bij een aantal kinderen die ik in de praktijk tegen kom, zelfs nog geen uitgebreid logopedische screening heeft plaatsgevonden terwijl er veel problemen gesignaleerd worden m.b.t. school en leren.

Dan heb ik het niet over kleuters, maar over leerlingen die al in groep 5 of 6 zitten en zelfs zoals de afgelopen twee maanden bleek, twee jongens die al in groep 8 zaten. De problemen worden dan gezocht in ernstige leesproblemen of dyslexie. Helaas blijkt dan wanneer deze kinderen m.b.t. de dyslexie uitbehandeld zijn dat de problemen veel complexer zijn en er sprake is van een onderliggend taalprobleem.

De meeste kinderen met een TOS worden wel vroeg gesignaleerd en hebben duidelijk problemen m.b.t. de communicatieve redzaamheid. Problemen die opvallen en die voor problemen zorgen tijdens hun schoolloopbaan en op het gebied van het sociaal –emotioneel functioneren.

TOS betekent niet per definitie dat kinderen opvallen met articulatie problemen of een taalhantering op een laag niveau. Het probleem kan dus veel complexer zijn, het probleem *is* veel complexer. Een grote zorg in de klas zijn ook meestal juist *die* kinderen waarover ik de volgende opmerkingen hoor van leerkrachten:.... “Ik kan er geen vinger opleggen”, of “ik wil er zo wel 10 in de klas....” Of opmerkingen over kinderen die teruggetrokken en stil zijn en erg introvert. Kinderen met een taalontwikkelingsstoornis hoeven niet per definitie op te vallen tijdens spelling of taallessen.. Ze vallen wel vaak op met begrijpend lezen, met lessen over spreekwoorden of bij het maken van opstellen, of bij het begrijpen van de instructie.

In de voorgaande blogs gaf ik ook aan dat deze leerlingen vaak een andere diagnose krijgen, zoals dyslexie of een gedragsprobleem.

Ik zal een aantal aandachtspunten om te observeren aan het eind van deze blog op een rij zetten.

Wanneer ik tijdens een consultatie met de betrokken ouders in gesprek ga, dan blijkt vaak dat er toch een opvallende voorgeschiedenis is. Kinderen die laat zijn gaan praten, kinderen die heel jong een eigen taaltje hadden, kinderen die van alles vergeten, of de woordvindingsproblemen die juist bij ouders opvallen. De frustratie van kinderen als ze zich niet kunnen verwoorden of duidelijk maken en het verdriet bij niet begrepen worden of vaak de schuld krijgen.

Vaak hebben deze kinderen al in een heel vroeg stadium logopedie gehad voor articulatie of het vergroten van de woordenschat.

Uit onderzoek blijkt dat er in elke klas van dertig leerlingen gemiddeld twee kinderen met een taalontwikkelingsstoornis zitten. Een kind met TOS heeft hier zijn hele leven mee te maken, waardoor het van groot belang is dit zo vroeg mogelijk te signaleren. Tijdig beginnen met de behandeling kan leer-, gedrags- en maatschappelijke problemen voorkomen.

Een taalontwikkelingsstoornis heeft in de hele schoolloopbaan een enorm impact.

Het is van invloed op

- het gedrag
- de motoriek
- de executieve functies
het werkgeheugen
- het lange termijn geheugen
- op cognitieve vaardigheden
- alle schoolse vaardigheden en vakgebieden

Niet alleen begrijpend lezen/ begrijpend luisteren zal een probleem zijn voor kinderen met een taalstoornis, maar ook het rekenen. Vanaf groep 5 zien we de vele complexe redactiesommen, maar ook het voorbereidend en aanvankelijk rekenen bevat veel complexe en abstracte taal in instructie en uitvoering.

Voordat ik aangeef op welke punten men in de klas kan signaleren moeten we eerst goed weten wat een TOS betekent voor de perceptie en de expressie van taal. Een taalontwikkelingsstoornis laat op deze gebieden grote problemen zien.

Problemen die we kunnen signaleren m.b.t. de **perceptie van taal**:

- discriminatie van spraakklanken (fonologie), rijm herkennen
- Begrijpen en interpreteren van woorden, woordgroepen en zinnen, begrijpen van (complexe) taal. Een goede woordenschat is hiervoor nodig.
- Begrip van woordvolgorde, begrip van vormveranderingen in woorden
- Begrijpen van instructie
- Begrijpen van het verband tussen verbale en non-verbale informatie.
- Reflectie over taal (begrijp ik dit woord?). besef van oorzaak en gevolg

Problemen die we kunnen signaleren m.b.t. de **expressie van taal**:

- Klankvorming, articulatie, rijmen
- Woordvinding (actieve woordenschat), benoemingsflexibiliteit. Relaties tussen betekenissen hanteren.
- Zinsopbouw. Woordvorming, vervoegen van werkwoorden, moeite met navertellen
Toepassing van vervoegingen en verbuigingen.
- Taalgebruik in de sociale en situationele context.
- Grammaticaliteitsoordelen, zelfcorrecties (het horen als ze zelf iets fout lezen)

Dus.....

Als we bovenstaande weten, als we weten wat talige expressie en wat de talige perceptie inhoudt....

Als we weten wat de kinderen op dit gebied moeten beheersen voor het succesvol volgen van onderwijs....wat kan ons dan opvallen in de klas?

Wat kunnen we signaleren, waar letten we op en wanneer trekken we dan aan de bel voor verder onderzoek of advies?

Een aantal punten om in de gaten te houden wanneer je twijfelt over een leerling in de klas om eens goed te observeren zet ik op een rij onderaan deze blog. Kinderen met taalproblemen/ taalstoornissen ondervinden problemen met betrekking tot de **communicatieve redzaamheid**.

Het kan zijn dat een leerling in de klas opvalt op een aantal van onderstaande punten. Observeer dit een bepaalde periode en overleg dit met collega's en ouders, neem het vooral serieus. Wat herkennen de ouders en hoe is de taalontwikkeling van het kind verlopen?

Toch zou ik bovenal willen adviseren om bij twijfel een screening aan te vragen bij een logopedist.

Vanaf de leeftijd van 5 jaar kan de logopedist de Celf-4-NL afnemen en deze complete test zal op het gebied bij twijfel over de spraaktaalontwikkeling een erg goed beeld geven.

Observatie punten met betrekking tot communicatieve redzaamheid

(wat wordt herkend?)

- Doordat er weinig tijd is, is het voor kinderen met taalproblemen moeilijk om snel en vloeiend te reageren op talig aanbod. Het vlug formuleren van een antwoord is moeilijk voor het kind
- Taal omzetten in handelen is een probleem door gebrek aan innerlijke taal.
- Het kind heeft behoefte aan herhaling van de instructie.
- Informatieverwerking is te traag om talig aanbod effectief toe te passen en om aan het gesprek deel te kunnen nemen. De informatie wordt ook niet altijd juist begrepen.
- Is er sprake van voldoende aandacht bij instructie? Een grotere hoeveelheid verbale informatie wordt niet goed begrepen; bv. een verhaal/ instructie of een gesprek. Het kind kan het al snel niet meer volgen en haakt af
- Kan het kind om extra uitleg of herhaling vragen?
- Het kind heeft moeite met het leren van nieuwe woorden
- Het kind heeft moeite met begrippen en uitdrukkingen
- het leggen van logische verbanden en het ordenen van gedachten bij een complex en veelzijdig taalaanbod lukt het kind onvoldoende
- Wat het kind vertelt is door zwakke zinsbouw slecht te begrijpen. Hij kan zijn spreekbedoelingen onvoldoende duidelijk maken
- Het kind houdt te weinig rekening met de voorkennis van de luisteraar.
- Er is frustratie merkbaar als het kind niet goed begrepen wordt
- Spontaan extra informatie geven lukt alleen met hulp van de ander middels doorvragen
- Tijdens het vertellen springt het kind vaak “van de hak op de tak” en is het moeilijk om hoofd en bijzaken te onderscheiden.
- Zinnen houden weinig verband met elkaar door weinig/geen gebruik van voeg- woorden en verwijswoorden. (omdat... , waarmee ..., waardoor.. , de jongen die...)
- Een beperkte gespreksvaardigheid belemmert het gesprek. Doordat er problemen zijn met het verstaanbaar spreken wordt het kind vaak moeilijk begrepen.
- Het kind stelt uit zich zelf weinig vragen
- Bij het geven van antwoord op een vraag al snel “weet ik niet”
- Er is onvoldoende durf om te spreken. Het kind neemt weinig/niet actief deel aan een (kring)gesprek
- Bij samenspel/werken gebruikt het kind weinig taal
- De volgorde van gebeurtenissen kan het kind niet goed uitdrukken.
- Talige grapjes worden slecht begrepen en vaak letterlijk genomen;
- Verbanden uitgedrukt dmv voegwoorden en verwijswoorden worden niet goed geïnterpreteerd. bv. als het regent dan word je nat
- Duidelijke en correcte formulering bij taal levert problemen op
- Er is niet altijd voldoende oogcontact
- Een ‘echt’ gesprek is moeilijk.
- Er is vaak sprake van misverstanden in de communicatie
- Het is voor het kind moeilijk om op te komen voor zijn/ haar eigen mening
- Het kind komt onvoldoende voor zichzelf op of uit dit in fysieke reacties.

